

Ühistegevuse arengusuunad seoses rohemajandusega

Rando Värnik

Detsember 2023

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeringud
maapiirkondadesse

FINANCIAL COOPERATIVES

- Provision of capital or low interest finances for SDG implementation
- Divestment from fossil fuels and unsustainable business
- Investment in green technologies and responsible finance
- Payment for ecosystems services and green banking
- Economic and financial localisation
- Community currencies

CONSUMER AND RETAIL COOPERATIVES

- Improving access to safe, nutritious and affordable food
- Reducing food waste and changing dietary choices and consumer behaviour
- Sustainable production and consumption
- Sustainable marine fisheries
- Transport and supply chain efficiency
- Reducing plastic waste
- Organic and healthy local produce, reduced pesticide use

AGRICULTURAL COOPERATIVES

- Sustainable food production and agroecology
- Tackling hunger and malnutrition
- Reducing food waste
- Climate resilience and adaption
- Supporting small scale farmers
- Self-assessment of environmental practices

TRANSPORT COOPERATIVES

- Green mobility and jobs
- Climate friendly delivery services
- Reducing pollution and emissions
- Greening the supply chain
- Public health

HOUSING COOPERATIVES

- Tackling energy poverty
- Energy efficiency and procurement of clean energy sources
- Climate adaption and mitigation
- Solar panel installations
- Use of sustainable building materials
- Housing renovation

ENERGY COOPERATIVES

- Reducing pollution and emissions
- Clean energy production
- Increasing the renewable energy mix
- Increasing energy efficiency and innovation
- Providing access to affordable renewable and community owned energy
- Providing critical services such as communications, lighting and water pumping
- Democratisation of energy
- Disaster response and reduction

RECYCLING COOPERATIVES

- Green jobs
- Waste management
- Improved recycling rates and reducing landfill
- Public health and sanitation

FORESTRY COOPERATIVES

- Preservation and sustainable management of natural resources
- Biodiversity protection and conservation
- Tree planting and rewilding
- Carbon capture, storage and sequestration
- Sustainable production methods

Sõnad ja tähendused

- I **Rohemajandus** – majandustegevus, mille tagajärjel paraneb inimeste heaolu ja sotsiaalne õiglus, mis ei põhjusta keskkonnariske ja survet loodusvaradele ja on väikese CO₂-heitega, ressursitõhus ja ühiskonda kaasav majandus.
- I **Üleminek rohemajandusele** – ühiskonna ja majanduse tasakaalukas ümberkujundamine, vähendades inimtegevuse negatiivset mõju keskkonnale, tugevdades ettevõtete konkurentsivõimet ja pakkudes seeläbi meie inimestele kvaliteetset elu puhtas keskkonnas.

Tellijale

RANDO VÄRNIK } Roheüleminek viib kvalitatiivse tõusuni majanduses

Rando Värnik, Eesti Maaülikooli Maamajanduse ökonomika professor
17. märts 2023, 09:37

Võluvits on ringbiomajandus

Eestile sobivaks lahenduseks üleminekul rohelisemale majandusmudelile on ringbiomajandus. Peame arvestama sellega, et meie kasutuses olevad ressursid ühel hetkel ammenduvad. Ringbiomajandus kätkeb endast ühelt poolt taastumatute materjalide asendamist taastuvate ehk bioressurssidega. Teisalt tähendab see ka materjalide efektiivsemat kasutamist ehk nende võimalikku taaskasutust, ringlussevõttu eesmärgiga vähendada või viia nulli jäätmete teke.

Jätkusuutlikkus algab üksikisikust. Peame olema targemad tarbijad ja muutma oma ostuotsusi. Esiteks saame tarbida vähem, jätta need asjad ostmata, mida meil tegelikult vaja pole. Teiseks ei tohiks pärast toote kasutamist seda ära visata, nagu lineaarses majandusmudelis kombeks, vaid kasutada seda kui ressursi uuesti. Mõistagi tuleb ringmajanduse võimalused tarbijale mugavaks ja kättesaadavaks muuta.

Võtmetegevuseks on siin ühiskonna teadlikkuse suurenemine ringbiomajanduse võimalustest ja uutest arenguteedest. Uute lahenduste otsimine, kaasates nii digitaalseid andmehalduse ja analüüsi vahendeid kui ka kaasaegseid tehnoloogiaid, on siin ülimal tähtsusega. Väga suur roll selles on ülikoolidel ja teadlastega koos sündival innovatsioonil.

Roheüleminek tekitab ettevõtjates ebakindlust

Kuigi roheülemineku õnnestumiseks on vaja väärtuste ümberhindamist üksikisiku tasandil, võivad otsesed muudatused jõuda kiiremini hoopis majandusse, ettevõteteni.

Euroopa roheleppe rakendamise nõue toob ettevõtjate jaoks kaasa palju vastusesta küsimusi. Eesti majandussektori jaoks on määramatus praegu suur, sest täpselt ei ole teada, mis peab muutuma ja mida muudatus kaasa toob. Milliseks kujuneb roheülemineku tuules konkurents majanduses? Kuidas tagatakse investeerimiskeskond – kas ettevõtjad julgevad teha investeeringuid tulevikku?

Roheüleminekus tasub näha võimalust majanduse konkurentsieelise saavutamiseks pikemas vaates, nii umbes 10 – 15 aasta perspektiivis. Selle kavandamiseks on vaja aga läbi mõelda, kuidas toimub roheüleminek, kui kiiresti me suudame ülemineku korraldada ning millist teadmist me selleks vajame? Ettevõtjad ootavad siin võimalikult selget raamistikku ning tuge ja nõu. Mõttelaadi muutus või uute võimaluste nägemine roheüleminekus peaks toimuma etappidena ning kaaludes võimalikke riske.

Seega on roheüleminekus õnnestumiseks oluline teadlaste, avaliku võimu, mittetulundusektori ja ettevõtjate koostöö argumenteeritud teadmiste loomisel, levitamisel ning muutuste elluviimisel.

Marddykas Mart

37 min · 👤

Väga selge ja sirge olukorra kirjeldus kogenud teadlaselt. Miks ma ei imesta, et meie ametnikud tahavad jälle usinuse eest kuldmedalit saada.....

Vähemalt Eesti kontekstis ei saa ma kuidagi nõustuda väitega, et põllumajandustootjad keskkonnast ei hooli ning on suurendanud looduskeskkonna arvelt oma kasumit. Parim kindlustus põllumajandustootjale on «agronoomi diplom». See tagab jätkusuutlikud maakasuruse otsused ja toiduga kindlustaruse tulevikus.

Arvamus

RANDO VÄRNIK } Kas võime kliimamuutuste tõttu nälga jääda?

Rando Värnik, Eesti Maaülikooli maamajandusökonomika professor
7. august 2023, 21:00

ERR.EE

Annela Anger-Kraavi: kliimakriis – kas ideoloogia või teadus?

Eesti rohereformi vedamisel on põhjused ja tagajärjed ning faktid ja arvamused paraku omava...

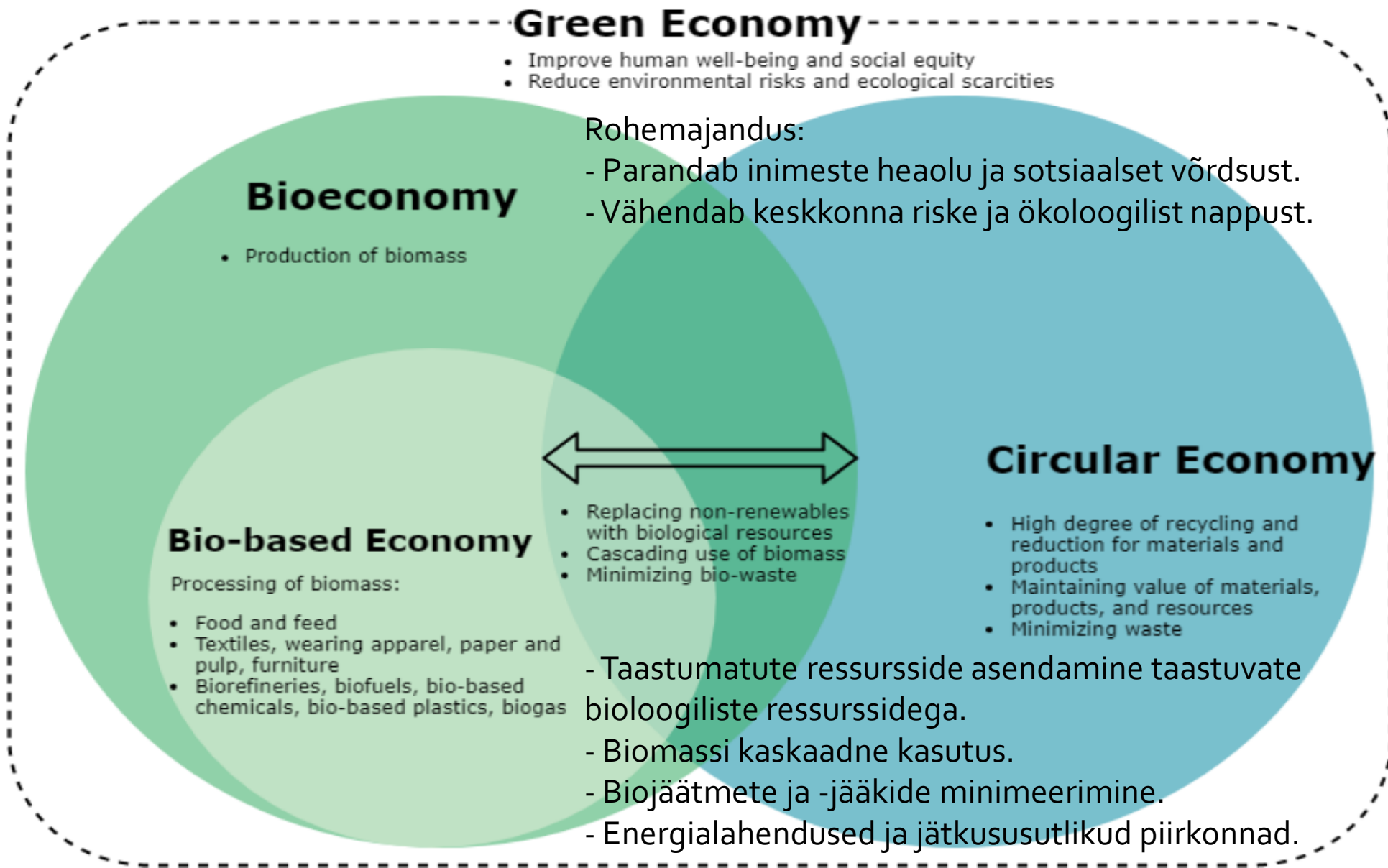
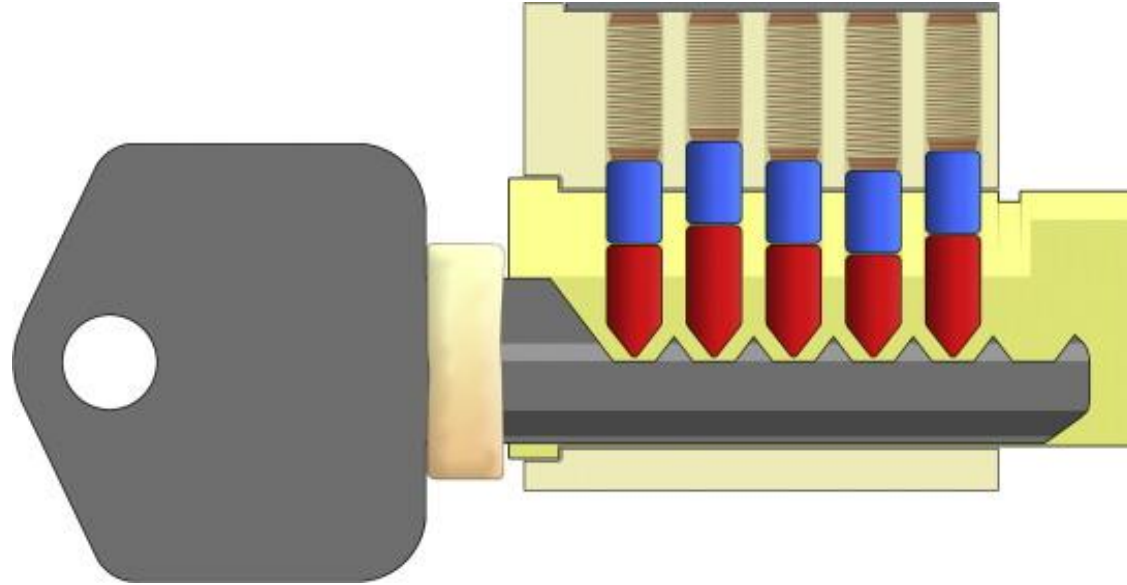

Figure 2. Relations between bioeconomy, bio-based economy, green economy, and circular economy.

Mida tähendab ühistule
rohemajandusele üleminek?

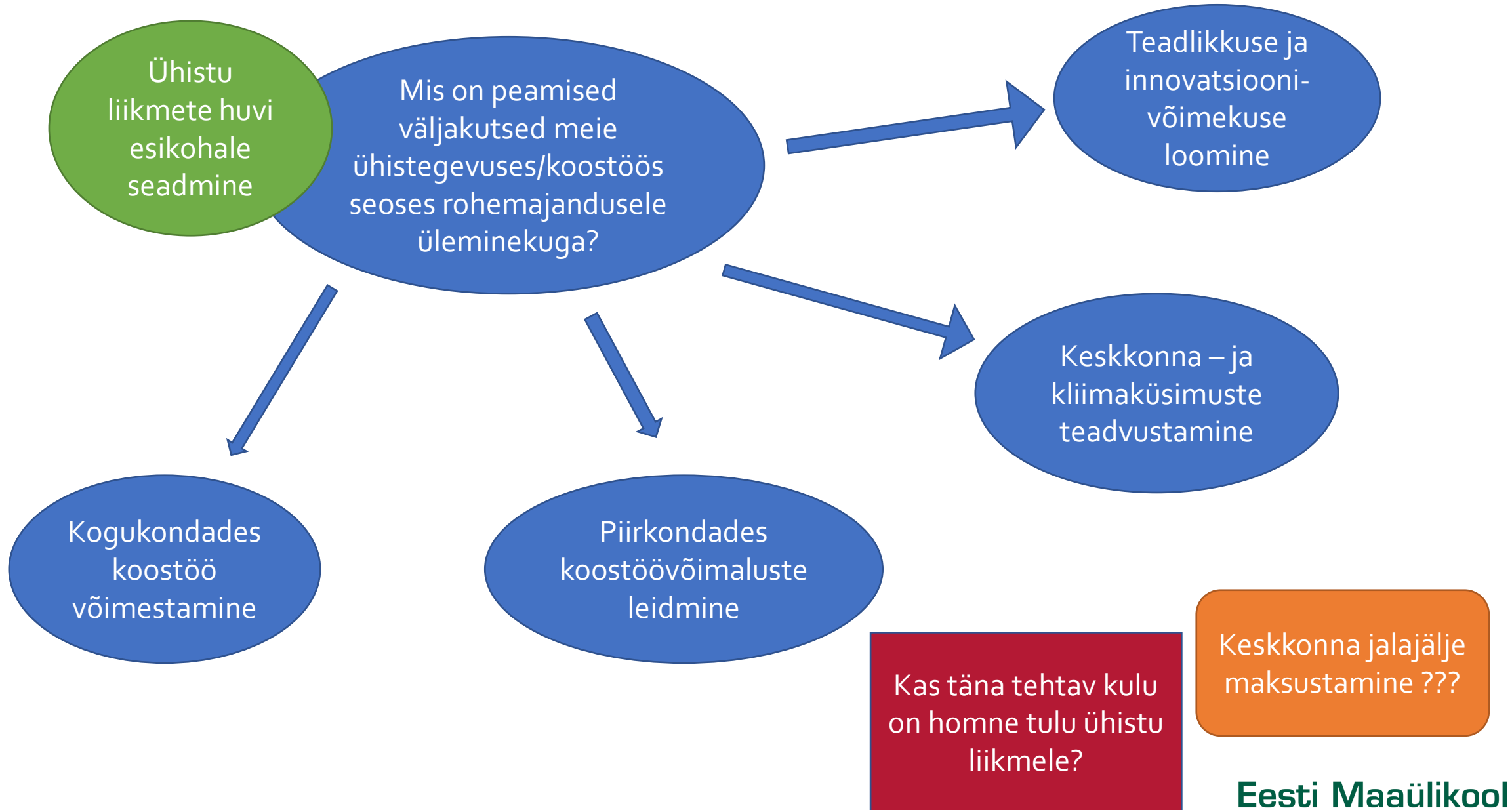

Rohemajandusele ülemineku käigus on ühistutel vaja tajuda:
1) mida me saame teha, 2) mida on mõistlik teha ja 3) millised
on meie ühistute strateegiad muutustega kohanemiseks?
Tuleks lahti muukida kood **(ROHELINE ÜLEMINEK)**?

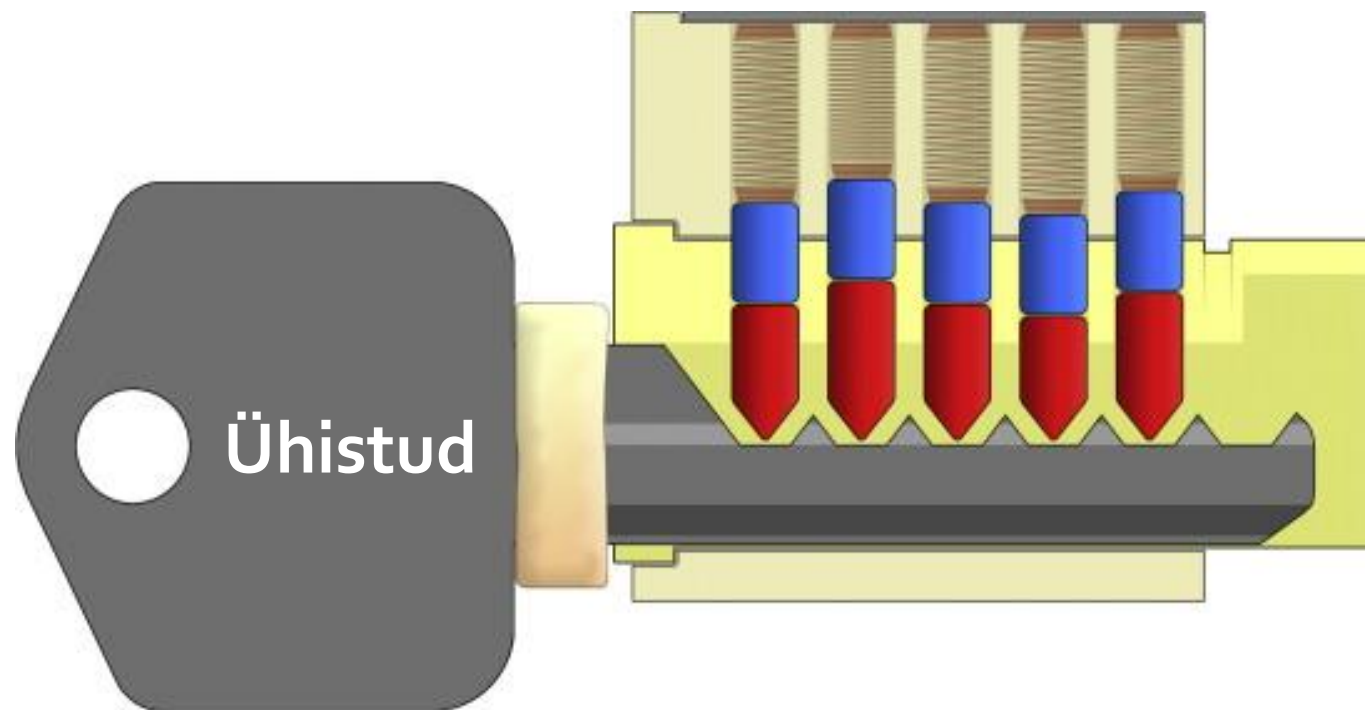
Muutused ärimudelis

- | Üksikettevõtte eesmärk on teenida kasumit.
- | Üksikult võttes on kõigi rohemajandusele – ülemineku jätkusuutlikkuse eesmärkide täitmine kulukam.
- | Puuduvad teadmised kõigest – kaasneb aja- ja rahakulu. Õppimiskõver on seotud suuremate kuludega ja aega õppimiseks kulub enam.
- | **Uuringud näitavad, et traditsioonilise ärimudeli asemel tuleks liikuda uuenduslikuma koostööle sihitud ärimudeli suunas.**

Strateegia – see on poliitika väljatöötamine vastavalt ühistu tugevatele ja nõrkadele külgedele, võttes arvesse ohte ja võimalusi.

Strateegia – see tähendab ühistus eesmärgi seadmist ja selle saavutamiseks vahendite määramist.

Kliimaseadus? Mida see toob
või kuidas meid mõjutab,
seda me täpselt ei tea

...on viis, kuidas ühistu jaotab oma ressursse eesmärgiga säilitada, arendada või stabiliseerida konkurentsiolukorda, võttes arvesse muutusi keskkonnas.

Eesti kliimaseadus

Kliimaseadus annab Eesti inimestele, ettevõtjatele, organisatsioonidele ning avalikule sektorile kindluse, et saame kliimamuutusi pidurdavad sammud selgelt ja koordineeritult ellu viia. Kliimaseaduse väljatöötamisele teeb sõltumatut järelvalvet Kliimanõukogu.

Kaasamine

Kliimaseadus on ühiskondlik kokkulepe, mis suunas me tahame edasi liikuda ja kuidas me eesmärgid saavutame. Seepärast on eriti oluline kõikide huvirühmade kaasamine kliimaseaduse loomise protsessi, et lõpptulemus oleks kõiki ühiskonnaliikmeid arvestav.

Väiksem keskkonnajälg on konkurentsieelis

Ekspordi- ja finantsturud eelistavad rohelist ettevõtlusmudelit, seega tuleb võtta ise initsiatiiv, et pöörata väiksem keskkonnajalajälg ja kliimasõbralik majandus meie konkurentsieeliseks. Muutused on paratamatud, meie valik on, kas otsime ja leiame neist kasu. Valdkondlike sektorite kliimaneutraalseks muutmine pakub võimalusi uute tehnoloogiate väljaarendamiseks ning nende ekspordiks, mistõttu tuleks suunata vahendeid tehnoloogia arendamisse.

Kliimaseaduse väljatöötamine on vundamendiks Eesti kestlikuma majandusmudeli kujundamisel. Lõpptulemus annab Eesti ühiskonnale selge ja usaldusväärse õiguskeskkonna ning keskkonnavalased eesmärgid, et saaks teha pikaajalisi otsuseid, investeringuid ning luua uusi teenuseid ja töökohti, mis looks meie majandusele tugevama konkurentsieelise ja aitaks sellel kasvada.

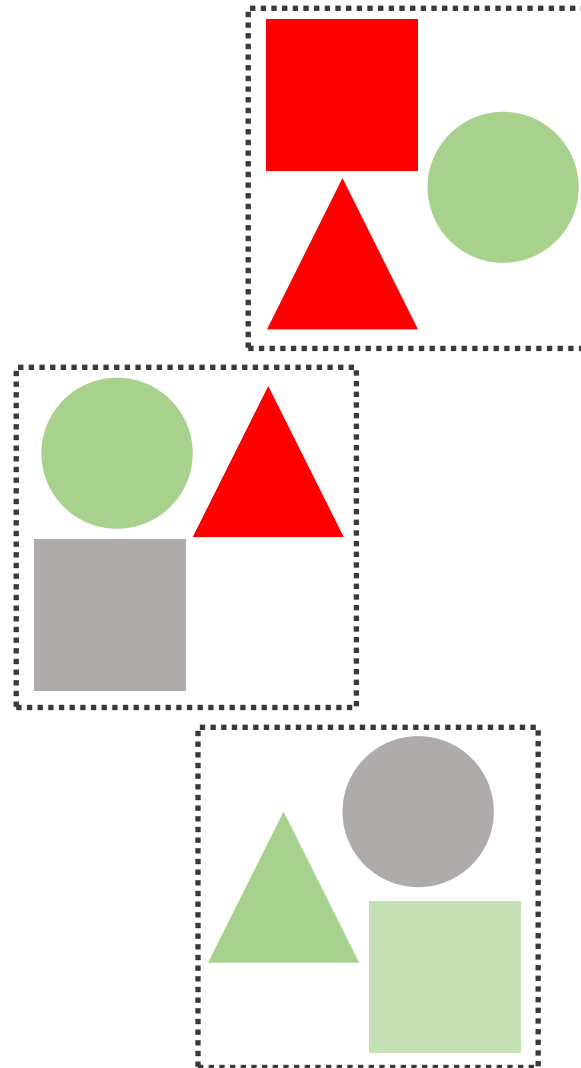
Ühistud ja nende ootused rohemajandusele üleminekul

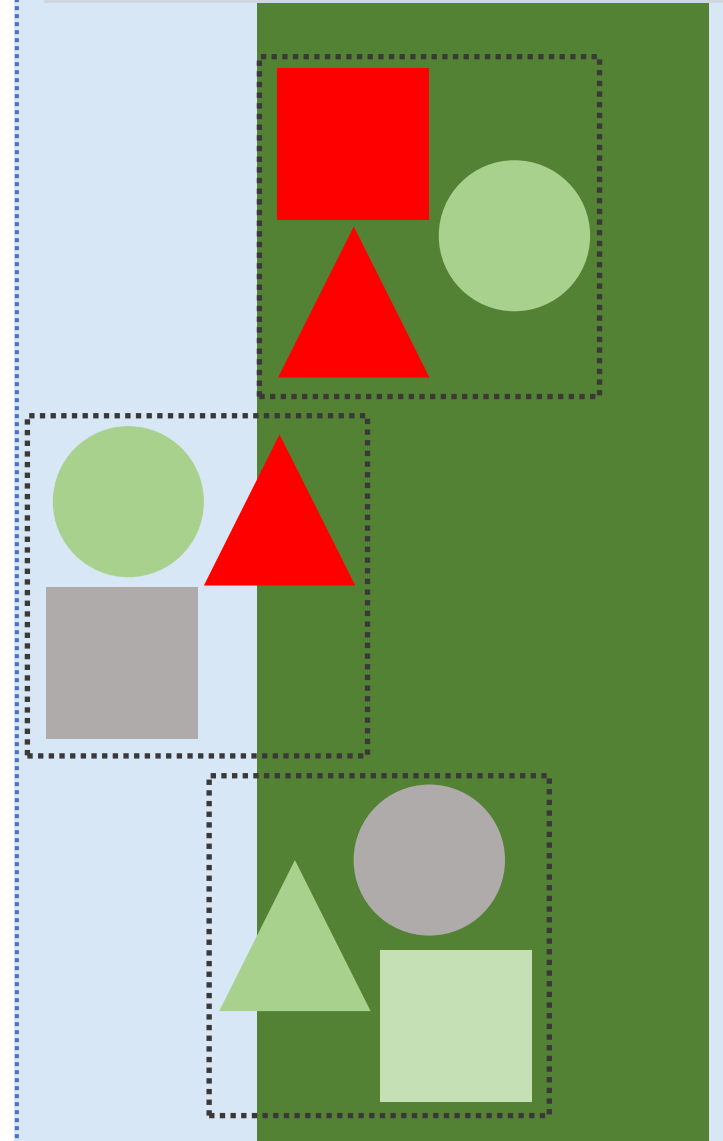
Millised tegurid kujundavad tuleviku meie ühistute jaoks rohemajanduse mõistes?

Millist tulevikku need tegurid meie ühistutele loovad? Kas rohemajandusele üleminek võib luua ka uusi võimalusi?

Defineerime ühistutele lahendused ja kujundame kohanemisstrategiad rohemajandusele liikumiseks

Küsimused millele peaksime ühistutes vastama?

Millest me alustame, mis on tänane seis meie rohemajanduse võtmes?

- Majanduslik mudel

Kuhu me tahame jõuda rohemajanduse võtmes?

- Visioon ja tugiraamistik

Kuhu me saame minna?

- Välimise ja sisemise keskkonna – võimaluste diagnoosimine

Kuhu me otsustame minna?

- Stsenaariumite valik (strateegilised valikud ja eesmärgid?)

Kuidas ja kellega edasi minna?

- tegevuskava, ressursid, koostöö partnerid, juhtimise süsteem

Asjaolud, mida peame arvestama investeringu tegemisel ühistutes rohemajanduse mõistes?

Miks investeerida?

Kas investering on vastavuses strateegiaga?

Kui kaua investering kestab?

Mis investering tegelikult maksma läheb (kaudsed kaasnevad kulud)?

Mis on rahastamisplaan?

Millist mõju see arvelduskontole avaldab?

Rohepoliitika eesmärgid ja lahendused – liikumine ringbiomajandusele, kus jäätmeid ei teki või on maksimaalselt ära kasutatud väärtuse loomeks

Kasu: mulla kvaliteet ja bioloogiline mitmekesisus, jääkide kui ressursi kasutamine, ligi null emissioon elutsüklis

Jätkusuutlik sisendi kasutus ja tegevuste kliimamõju hindamine

ROHEPOLIITIKA EKSPERDIRÜHMA RAPORT

07.04.2022

Allikas: <https://www.valitsus.ee/media/4870/download>

ARUANDE JÄRELDUSED.

- Rohepoliitika põhiülesanne on kujundada kestlik, loodust ja keskkonda hoidev, globaalselt konkurentsivõimeline, kliimarisikidest vähe haavatav ning õiglane Eesti majandus ja ühiskond. Praeguses julgeolekukriisis on vaja rohepööret kiirendada, sest see aitab suurendada ühiskonna vastupidavust/kerksust ja kohanemisvõimet ning vähendada haavavust välistest teguritest.
- Rohepööre on kõiki otseseid ja kaudseid mõjusid arvestades odavam kui selle tegemata jätmine. Kuid rohepöörde elluviimisega seotud tulud, võimalused ja kulud ei jaotu riikide ja piirkondade vahel ühtlaselt. Samuti ei tähenda see automaatselt, et konkreetse ettevõtte või isiku seisukohast on tegemist alati finantsiliselt atraktiivse investeeringuga. Seetõttu on vaja nii Eesti kui ka ELi tasandil tarku, kohalikku konteksti arvesse võtvaid valikuid, mis teeksid investeeringud atraktiivseks ja tasuvaks.
- Rohepööre on koos digipöördega suur majanduslik võimalus ning seda on võimalik muuta Eesti edulooks. Sellest võimalusest osa saamiseks on vaja luua head tingimused tarkade lahenduste kasutuselevõtuks Eestis ning innovatiivsete lahenduste viimiseks globaalsele turule. Kuid rohepööre tähendab ka nihet majanduse kasvult elukvaliteedile, piisavusele, looduskapitali suuremale väärtustamisele ja seega ei tähenda see lõputut majanduslikku kasvu puhtamate tehnoloogiate abil.
- Eesti ei alusta rohepöördega nullist, vaid meil on juba olemas väga mitmed olulised alusdokumendid, strateegilised eesmärgid ja investeeringuid toetavad meetmed. Peamine väljakutse on planeeritud sammude kiirem, suuremahulisem ja paremini koordineeritud elluviimine.
- Kiireks eduks on vajalik keskenduda suure mõjuga valdkondadele ja tegevustele ning alustada kõige kuluefektiivsematest meetmetest.

Välised trendid ja liikuma panevad jõud

Poliitilised: Riiklikud bio – ja ringmajanduse strateegiad ja poliitikad

Seadused: Põllumajandusjäätmete ja kõrvalsaaduste kasutuse regulatsioonid (vajalikud juhtimisotsusteks), keskkonnanõuded, kliimaseadus (ebamäärasus investeerimisel)

Majanduslikud: Turu nõudlus ja hinnakonkurents biopõhiste toodete ja materjalide kasutamisel, energialahendused, jäätmete vältimine ja taaskasutusvõimaluste arendamine investeringud tehnoloogiasse ja põllumajandus- logistilistesse võrgustikesse

Sotsiaalsed: Kodanikuühiskonna mõju, tarbijate teadlikkuse kasvamine biopõhistest toodetest

Tehnoloogiline: Tekkivad uued võimalused ja tehnoloogiline areng põllumajandus biojäätmete ja kõrvalsaaduste muutmiseks uuteks toodeteks ja materjalideks

Keskkond: Põllumajandus biojäätmete ja kõrvalsaaduste kasutamise olulisus kliimamuutuste võtmes ja mulla omaduste parandamisel

Asjaosaliste kaasamine (huvitatud sihtgrupid)

Lai kaasatute hulk ja eesmärk: kohalikud põllumajandustootjad, tööstused (toidutööstus/toidutootjad/joogitootjad), erinevate teenuste pakkujad, energiavõrkude operaatorid, tarbijad, hulgimüüjad, ühistute esindajad, avalik sektor, rahastajad/investorid/partnerid, ülikoolid/teadusinstituudid.

Väljakutse/võimalused: Üle saada kitsendustest ja barjääridest, mis tulevad erinevatest emissioonidest, samuti hirmudest terviseriskidele (saavutatakse teadlikkuse suurendamisega), usaldusväarsuse kasvatamine, toote kvaliteedist ja vajalikkusest informatsiooni andmine, läbinähtavuse kommunikatsioon.

Keskkond: Põllumajanduslike biojäätmete ja kõrvalsaaduste kasutamise olulisus kliimamuutuste võtmes, mulla omaduste parandamisel.

Ringbiomajanduse ärimudelid ja innovatsioon

Uued võtmepartnerid

Uued võtmetegevused

Uued võtmeressursid (põllumajanduslikud biojäätmed ja kõrvalsaadused)

Uus väärtuspakkumine (uued bioväetised, biogaasitootmine ja selle kombineerimine, biomassi rafineerimine kõrgema lisandväärtusega toodeteks)

Uued kliendisuhted

Uus kliendisegment (ringbiomajanduse põhine küla/asula/piirkond, tööstused)

Uued jaotuskanalid

Ettevõtluse ökosüsteemi tasand

Liikumapanevad jõud

Sisemised liikuma panevad jõud

Luaa majanduslikku väärtust põllumajanduse biojäätmetest ja kõrvalsaadustest
Võimaldada ja hõlbustada uute põllumajandusjäätmete ja kõrvalsaaduste väärimise tehnoloogiate turuleviimist

Mitmekesistada tegevusi, defineerida jätkusuutliku arengu strateegia enda ettevõttes

Kollektiivne vastus põllumajanduse biojäätmete ja kõrvalsaaduste kasutamise regulatsioonidele

Luaa kasulikkust ühistegevusest kasutades efektiivsemalt oma ressursse

Huvitatus koostööst ringbiomajanduses

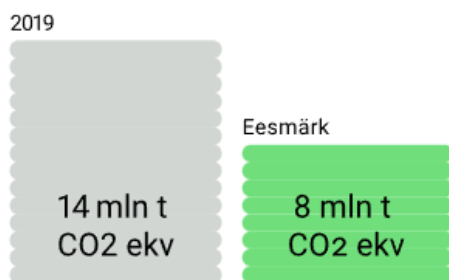
Võimaldada sektoritevahelist koostööd kõrvaltoodangu ja biojäätmete väärimisel

Ühenda koostöös nii era- kui ka avalik sektori huvid ringbiomajanduses

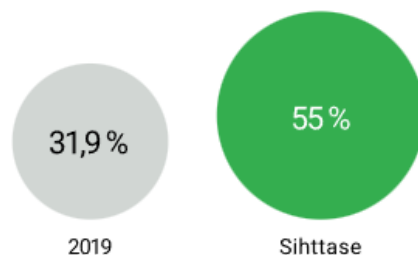
Ettevõtte tasand

Rohemajandusele üleminekuga seotud eesmärgid

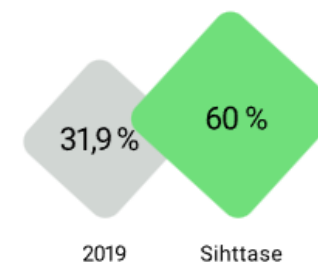
Rohepöördega seotud eesmärgid aastaks 2035

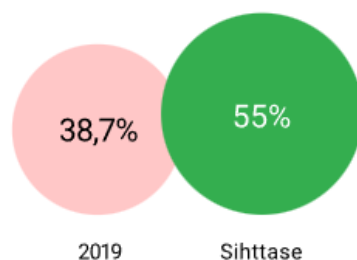
Kasvuhoonegaaside heitkogus

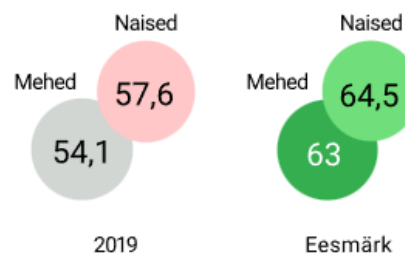
Taastuenergia osakaal

Olmejäätmete ringlussevõtt

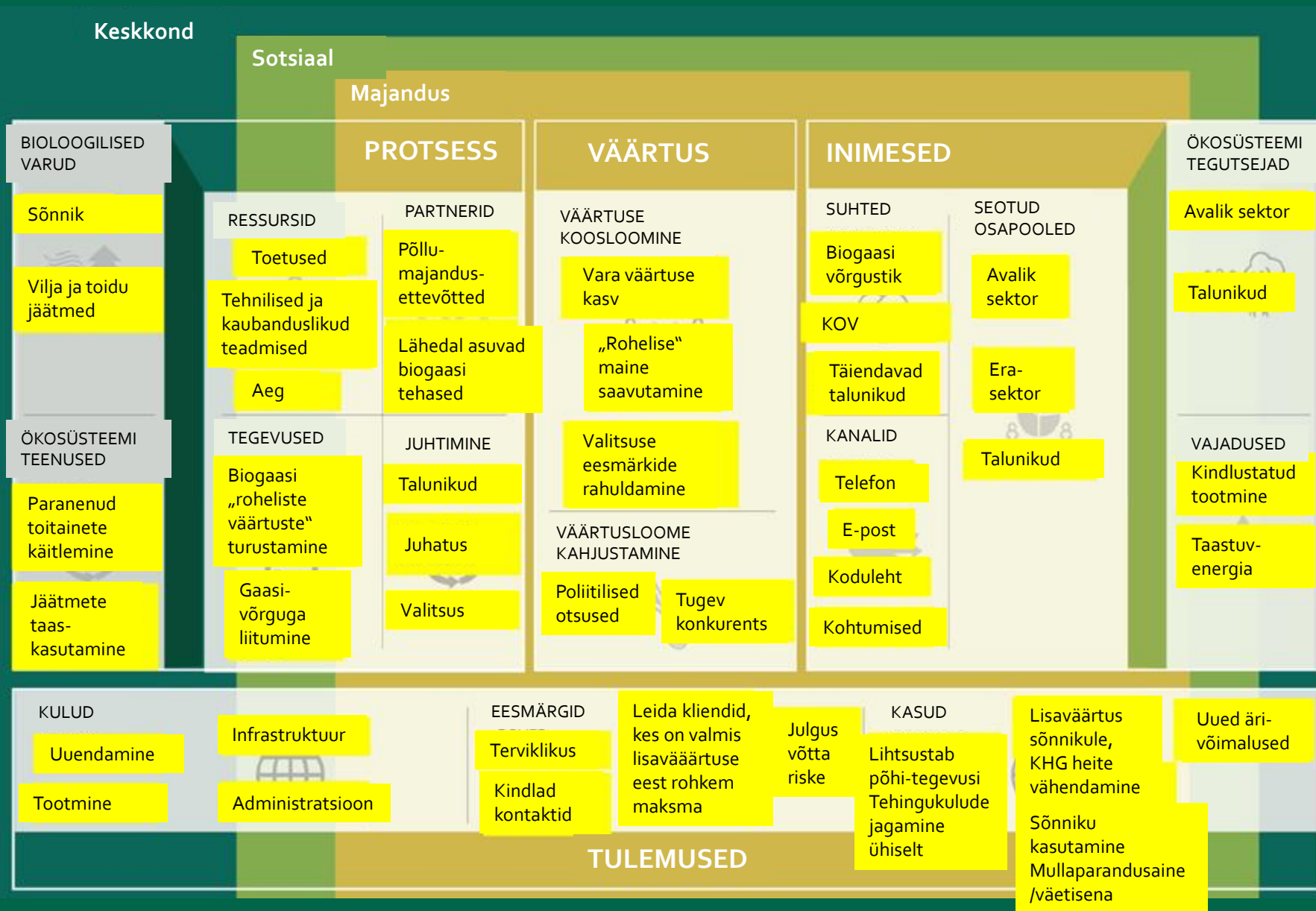
Kestlike liikumisviiside osakaal

Tervena elada jäänud aastad

Säästva arengu indeks

„Uued ärimudelid ühistutele“

Ärimudel keskendub turgudele mis jäävad väljapoole praeguseid.

Võivad aidata lahendada riigile seatud eesmärgid – biojäätmekäitluse kui teise toorme väärdamine.

Võimalus otsida partnerlust erinevate ühistute vahel – piimatootjad, teraviljakasvatavad, lihatootjad, biometaani tootjad jms.

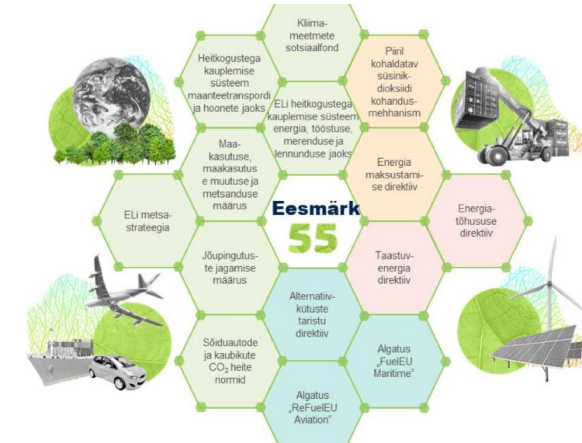
Võimalus toota koos taastuvatest allikatest energiat ja tagada suuremat varustuskindlust.

ÜHISTU koostöö ärimudeli näide!

Eesti Maaülikool

Rohepoliitikast

- | ÜRO kestliku arengu eesmärgid 2030
- | ÜRO bioloogilise mitmekesisuse konventsioon
- | Pariisi kokkulepe
- | Euroopa roheline kokkulepe ja sellest tulenevad algatused
- | Pikaajaline arengustrateegia „Eesti 2035“
- | Kliimapoliitika põhialused aastani 2050
- | Eesti keskkonnanstrateegia aastani 2030 ja seda muudev keskkonnavaldkonna arengukava KEVAD 2030 (koostamisel)
- | Energiamajanduse arengukava aastani 2030 (uus arengukava koostamisel)
- | Põllumajanduse ja kalanduse arengukava aastani 2030
- | Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021–2035
- | Rohepöörde tegevusplaan 2023–2025
- | Valdkondlikud teekaardid

Kokkuvõtteks

- | Ühistud kui liikme vajadustele orienteeritud majandusüksused peavad kohanema uute rohemajanduse väljakutsetega.
- | Ühistute ärimudeli uuendamisel on vajalik ühistu liikmetega koos kujundada selge strateegia muutuste vajalikkusest ja kaasnevatest investeerimisvajadustest.
- | Rohemajandusele üleminekul on esmalt vaja määratleda, milline on meie ühistu tänane „rohelistumise tase“ ja milliste indikaatoritega me saame seda hinnata.
- | Muutuste kavandamisel tuleb seada selged ja mõõdetavad eesmärgid kuhu soovitakse jõuda ja millist lisakulu või lisatulu kavandatud tegevused kaasa toovad.
- | Ühistegevuse kompetentsikeskus Eesti Maaülikooli eestvedamisel aitab ühistutel leida vajalikud tulevikku suunatud lahendused.

Rohemajanduses on koostöövõrgustikel väga oluline roll

- | Koostöövõrgustikud pakuvad olulisi positiivseid keskkonna- ja sotsiaalseid mõjusid läbi muutuste, mis koostöös tehakse ja kuidas väärtust pakutakse.
- | Need edendavad konkurentsieelist luues kliendile suuremat väärtust, aidates samal ajal kaasa ühistu pikaajalisele arengule.
- | Koostöövõrgustik on avatud ja dünaamiline süsteem, keskendudes väärtuse ühisloomele ja kulude vähendamisele. Oluline on keskenduda pidevale arengule kuna keskkond ja koostöövõrgustik on pidevas muutuses.

Miks ei võiks ühistul olla oma energia-
lahenduste ja jäätmete väärindamise
portfell?

Eesti Maaülikool

Aitäh!

rando.varnik@emu.ee

Maaülikool sotsiaalmeedias:

